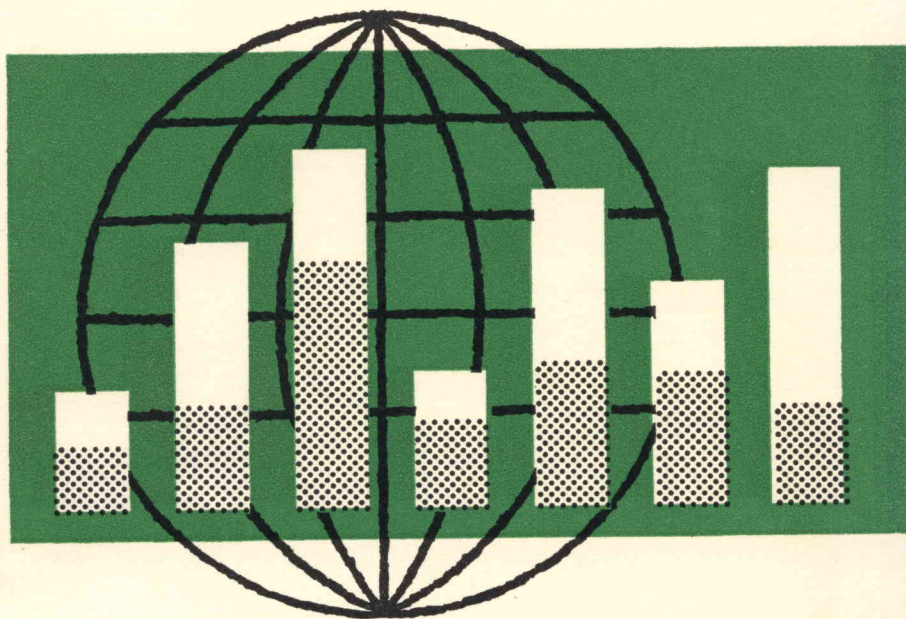

Det ekonomiska läget

September 1965 Nr **3**

Utarbetad inom Industriens Utredningsinstitut

Distribuerad av Svenska Arbetsgivareföreningens sektion för företagsnämndsfrågor

INNEHALLSFÖRTECKNING

<i>Den internationella konjunkturen</i>	3
USA	3
Västtyskland	4
Storbritannien	5
Frankrike	7
Italien	9
Norden	10
 <i>Konjunkturläget i Sverige</i>	14
Utrikeshandel och valutareserv	16
Arbetskraftstillgång o. investeringsutveckling	17
Priser och löner	19
Ekonomisk politik	20

"Det ekonomiska läget", som distribueras av SAF:s sektion för företagsnämndsfrågor, utkommer tre gånger per år, varav två gånger under våren och en gång under hösten. Dessutom publicerar SAF genom sektionen för samhällsekonomi ett bildmässigt informationsmaterial i form av stillfilmer (bildband med inspelad kommentar) över konjunkturläget, "Ekonomisk vårjournal" resp. "Ekonomisk höstjournal". Stillfilmerna uthyras och försäljas genom PA-distribution, Warfvinges väg 26, Stockholm K, tel. 54 13 10. Till dessa stillfilmsjournaler finnes ett särskilt texthäfte, som delvis anknyter till "Det ekonomiska läget".

Översikten har utarbetats inom Industriens Utredningsinstitut varvid det förberedande arbetet utförts av fil. kand. Per Gullström.

Den internationella konjunkturen

USA

Högkonjunkturen i USA har nu gått in på sitt femte år och den ekonomiska aktiviteten är alltså hög. Produktionsökningen under årets första kvartal var större än någonsin under efterkrigstiden. Bidragande orsaker därtill var en lagerupphyggnad inför en hotande stålstrejk i maj samt en återhämtning i produktionen av motorfordon efter bilstrejken förra hösten. Då verkningarna av denna stimulans började upphöra befarades på vissa håll att den långa högkonjunkturen skulle brytas. Kursfall på New York-börsen var ett utslag av sådana farhågor. Dessa visade sig emellertid vara något överdrivna. Nationalprodukten under andra kvartalet översteg första kvartalets nivå med 1,4 procent. Industriproduktionens ökningstakt mellan första och andra kvartalet var t. o. m. något högre 1,6 procent, och nivån under andra kvartalet i år låg 8 procent över motsvarande kvartalsnivå 1964.

Alla tecken tyder på att högkonjunkturen kommer att fortsätta ännu en tid. Industriinvesteringarna är alltså i stigande, gynnade av att företagets vinster stigit ytterligare, såsom en följd av bl. a. bättre kapacitetsutnyttjande och en reduktion av bolagsskatten. Bostadsbyggnadet ser ut att åter ta fart efter det senaste årets stagnation. Köpen av konsumtionsvaror väntas fortsätta att stiga som en följd av den stigande inkomstnivån i förening med de skattelättnader som genomförts. Den senaste stora skattesänk-

**Fortsatt hög-
konjunktur i
USA**

ningen företogs den 1 juli och en ny reduktion har aviserats till den 1 januari nästa år, eventuellt följd av ytterligare smärre reduktioner. Det ökade efterfrågetryck som blivit följderna av det allt större engagemanget i Vietnam gör det dock osäkert om man anser sig kunna genomföra den andra fasen av skattelättnadsprogrammet redan vid årsskiftet. Efter flera år av stabilitet har nämligen priserna i USA börjat röra sig uppåt. Partipriserna har sedan förra sommaren stigit med 2 à 3 procent och levnadskostnadsindex har stigit något snabbare än under de senaste åren.

**Underskottet
i betalnings-
balansen
väntas minska**

Ett annat problem i den amerikanska ekonomin är alltså det betydande guld- och valuta-utflödet. I slutet av förra året ökade detta markant. Den amerikanska regeringen vidtog då en rad restriktiva åtgärder för att förmå industrin att nedbringa sina utlandsinvesteringar samt för att minska andra länders möjligheter att låna på den amerikanska kapitalmarknaden. Trots detta har guldreserven under första hälften av 1965 fortsatt att sjunka, dock i något lägre takt, och dess nivå var i juni den lägsta under efterkrigstiden. De vidtagna åtgärderna väntas dock så småningom leda till en minskning av utflödet.

VÄSTTYSKLAND

Västtyskland uppvisar för närvarande en mer utpräglad högkonjunktur än övriga europeiska länder. Takten i produktionsökningen väntas dock i år bli något lägre än i fjol, beroende huvudsakligen på den tilltagande bristen på arbetskraft och på att avsättningsproblem uppstått för vissa exportindustrier, delvis som en följd av den restriktiva politik som förs i Italien och Frankrike. Stagnationstendenser kan också spåras inom

**Bristen på
arbetskraft
begränsar den
västtyska
expansionen**

bostadsbyggandet. Den inhemska efterfrågan på såväl investeringsvaror som konsumtionsvaror ökar emellertid fortfarande snabbt och vissa inflatoriska tendenser gör sig gällande. Såväl priser som löner är i stigande.

Det traditionella överskottet i handelsbalansen har under senare tid sjunkit successivt. Under andra kvartalet var utrikeshandeln praktiskt taget i jämvikt.

Den ekonomiska politiken i Västtyskland syftar f. n. till att dämpa konsumtionsvaruefterfrågan och stimulera exporten. De förnyade ansträngningarna att hålla nere de offentliga utgifterna får också ses som ett led i denna politik. Detsamma gäller de diskontohöjningar som vidtagits under året. För att motverka dessas negativa effekt på exportindustrin har denna fått ökad hjälp att finansiera sin kreditgivning.

STORBRITANNIEN

Betalningsbalansen utgör alltjämt den brittiska ekonomins akilleshäla och för att undvika den hotande valutakrisen tvingades regeringen under våren till en åtstramning av den ekonomiska politiken. Följden blev en så stark aktivitetsdämpning, att man kan tala om ett konjunkturomslag.

Efter de stora importöverskotten under 1964 inträdde en förbättring av läget under första kvartalet i år. Den förefaller dock ha varit av temporär natur. Under våren och sommaren fick man åter stora importöverskott. Förtroendet för pundet, som under vintermånaderna stärktes något, sjönk då åter. En viss förbättring inträdde dock i september efter det att centralbankerna i övriga Västeuropa och USA utlovat att stödja pundet.

**Pundkrisen
tvingar
England till
skärpt ekono-
misk politik**

Britternas tidigare förhoppningar om att få till stånd en ökning av exporten, vilket varit ett av huvudsyftena med den ekonomiska politiken, har ännu inte infriats. Exporten var under andra kvartalet något mindre än under det första och svårigheterna att dämpa importen har ökat genom att de inhemska priserna stigit mer än importpriserna. Importens storlek sjönk visserligen under det första kvartalet, men detta berodde till största delen på speciella faktorer, såsom den amerikanska hamnstrejken, den i höstas höjda importtullen samt förra årets goda inhemska skörderesultat. Redan i maj hade man åter en rekordstor import och införselnivån under det andra kvartalet var nära 7 procent högre än under det första. Importökningen fortsatte under sommaren.

Regeringen har sökt skapa ett ökat produktionsutrymme för exporten genom att dämpa den inhemska efterfrågan. Finansministerns budget för 1965/66 är restriktiv och innehåller nya skattehöjningar och bankerna har uppmanats till återhållsamhet i sin kreditgivning med undantag för exportkrediter. Dämpningen av den inhemska efterfrågan synes nu ha påverkat produktionen i negativ riktning. Mellan första och andra kvartalet sjönk nationalprodukten något. Industriproduktionen höll sig dock i stort sett oförändrad. Uppsvinget i de fasta investeringarna i slutet av förra året dämpades under våren och de privata konsumtionsutgifterna sjönk andra kvartalet. Arbetslösheten, som under första halvåret i år avtog med snabb löneglidning som följd, har nu åter börjat stiga.

**Tendenser till
konjunktur-
nedgång**

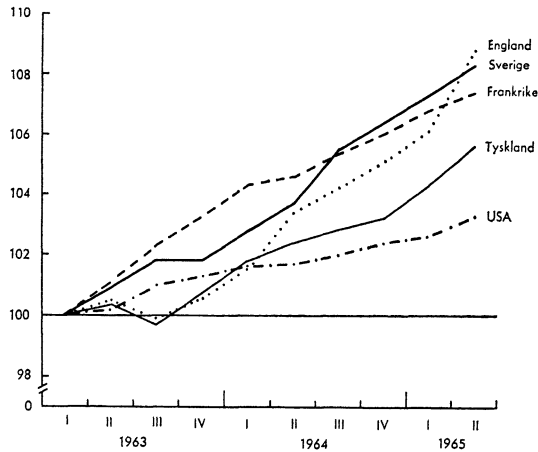
Ökningen i nationalprodukten mellan 1963 och 1964 var omkring 6 procent. I år blir tillväxten givetvis väsentligt mindre. Problemet i den eko-

nomiska politiken är huruvida man skall våga sig på en uppmjukning av den ekonomiska politiken utan risk för en ytterligare försämring av betalningsbalansen. Detta är inte bara en ekonomisk, utan även en politisk fråga.

DIAGRAM 1

*Konsumentprisindex i vissa länder 1 kvartalet 1963—
2 kvartalet 1965*

Index: 1 kvartalet 1963 = 100

Källa: OECD, Main Economic Indicators.

FRANKRIKE

I år har verkningarna av den för två år sedan påbörjade franska stabiliseringspolitiken blivit ett verkligt problem för landets ekonomi. Den med sådan möda förbättrade handelsbalansen och den lugnare ökningstakten i priser och löner har nåtts till priset av stagnation i produktionen. Den förda politiken har som avsetts medfört att konsumtionen sjunkit. Det har emellertid inte stannat vid detta. Även investeringsviljan i det franska näringslivet visade i fjol tendenser till att mattas och industriproduktionen stagnerade utan att sedan dess ha visat någon större stegring. Nedgången började i kon-

Lättnader i Frankrikes stabiliseringspolitik häver stagnationen?

sumtionsvaruindustrin, där speciellt textilindustrin visade en tillbakagång. Även bilproduktionen minskade på ett tidigt stadium. Under sensvåren i år har visserligen produktionen i de nämnda branscherna stigit något igen, men detta motvägs av en nedgång i kapitalvaruindustrin. Den produktionsexpansion som den franska regeringen hoppades skulle inträffa under andra kvartalet har inte kunnat skönjas. Under året har arbetslösheten ökat och antalet registrerade arbetslösa, som i fjol i genomsnitt var 97 tusen, hade i juni, säsongrensat sett, ökat till 141 tusen.

Det är f. n. framför allt byggnadsindustrin, den offentliga verksamheten och i någon mån exporten som håller aktiviteten uppe i den franska ekonomin. Investeringarna har målmedvetet stimulerats av den franska regeringen, men framgångarna har hittills inte varit stora. Därför har regeringen nyligen beslutat om ett kreditstöd på en miljard francs för investeringsverksamheten i landet.

Som ett led i den ekonomiska politiken ingår strävandena att förbättra handelsbalansen. Exporten, som 1964 steg med drygt 10 procent, har även i år utvecklats gynnsamt; efter en smärre nedgång under första kvartalet i år ökade utförseln under andra kvartalet med 6 procent.

Dämpningen i den inhemska efterfrågan har lett till en minskning av importen. Införselnivån, som förra året steg med inte mindre än 15 procent, sjönk åter under våren och för hela 1965 beräknas importen stiga med knappt 4 procent.

Resultatet av utrikeshandelns utveckling har blivit att man under sensvåren fick ett mindre underskott i handelsbalansen än man haft på flera år. De lättnader som den franska regeringen har vidtagit i den ekonomiska politiken kan dock

snart komma att medföra ett större importöverskott igen.

ITALIEN

Den italienska ekonomin uppvisar f. n. vissa likheter med den franska. Den inhemska efterfrågan hölls i fjol tillbaka genom en stram ekonomisk politik, vars syfte i främsta rummet var att förbättra betalningsbalansen och hindra alltför stora pris- och kostnadshöjningar. I det sistnämnda avseendet hade man 1964 föga framgång, ty då steg levnadskostnaderna med 6 procent och arbetarlönerna med över 10 procent. I år har ökningarna fortsatt om än i åtskilligt långsammare takt än i fjol.

Bättre har man lyckats i sina ansträngningar att förbättra betalningsbalansen. Valutareserven steg under 1964 och har under våren hållit sin nivå. Exporten ökade under första halvåret i år med omkring 25 procent jämfört med första halvåret 1964 och var därmed den expansivaste sektorn i den italienska ekonomin. Importen sjönk 6 procent i fjol, men har i år åter börjat stiga, dock mindre än exporten. Handelsbalansen, som under första kvartalet förra året visade ett stort underskott, var under första kvartalet i år praktiskt taget i jämvikt.

Till den italienska stabiliseringspolitikens verkningar under 1964 hörde en avtagande investeringsverksamhet inom näringslivet, en stagnation i industriproduktionen samt en stor arbetslöshet. Under vinter- och vårmånaderna i år har produktionen av vissa kapitalvaror, exempelvis bilar, åter ökat, men detta motvägs av en nedgång i andra branscher. Textilindustrin har utvecklats så otillfredsställande att statliga stödåtgärder, såsom förmånliga krediter för rationa-

Tendenser till återhämtning i den italienska ekonomin

Exporten ökar kraftigt

Investeringsverksamheten alltfjämt svag

lisering m. m., planeras för denna bransch. Även varvsindustrin är föremål för statlig hjälp. Ett kraftigt fall i nybyggnadsorderna i vintras väntas leda till ett avbrott i byggnadsverksamhetens tidigare uppsving.

Regeringen söker nu gynna industrin, särskilt exportbranscherna, genom åtgärder såsom lättnader av vissa kreditrestriktioner och i några fall genom subventioner. Detta synes ha haft en viss effekt, ty på sistone förefaller den ekonomiska aktiviteten åter ha tilltagit något.

NORDEN

Inflations- problem i de nordiska länderna

I de nordiska länderna råder alltjämt hög ekonomisk aktivitet, som emellertid under året i allt högre grad begränsats av brist på produktiva resurser, framför allt arbetskraft. Pris- och kostnadsnivån har i allmänhet varit stigande och myndigheterna har tvingats till en stram ekonomisk politik för att undvika ytterligare balansrubbningsar inom ekonomin.

I *Norge* beräknas nationalprodukten i år stiga med 5 1/2 procent, vilket är något mindre än fjolårets rekordstora ökning. Expansionen stimuleras framför allt av stigande efterfrågan på investeringsvaror. Tillgången på realkapital och arbetskraft begränsar nu expansionen och produktionen av konsumtionsvaror stagnerade under våren.

Sämre inter- nationella lånemöjligh- eter ger Norge problem

Den stora efterfrågan har lett till att importen fortsatt sin kraftiga ökning och handelsbalansens underskott steg oroväckande under våren. Rådande inflationstryck har tvingat myndigheterna till en allt restriktivare kreditpolitik, vilken dock delvis motverkas av starkt stigande statsutgifter. Den norska importen av långfristigt kapital har tidigare årligen uppgått till om-

kring 1 miljard norska kronor, varav huvudparten kommit från USA. Detta lands skärpta åtgärder för att begränsa sitt dollarutflöde kan så småningom medföra svårigheter för Norge. En reducering av Norges kapitalimport skulle ge industrin och rederierna större svårigheter att realisera sina investeringsprogram.

Högkonjunkturen i *Danmark* tycks i år försvas något. Aktiviteten drivs främst av efterfrågan på investeringsvaror. Bostadsbyggandet steg starkt under första halvåret och mycket tyder på att den höga produktionstakten inom denna sektor kommer att fortsätta. Även konsumtionsvaruefterfrågan har i år vuxit kraftigt. Den för två år sedan rätt betydande arbetslösheten har snabbt avtagit och nu råder stor brist på arbetskraft.

Importen har ökat måttligare än i fjol, men dock starkare än exporten, vilket har lett till ett förstorat underskott i handelsbalansen. Detta underskott har bidragit till att valutareserven under första halvåret i år minskat med så mycket som 800 miljoner danska kronor.

Även *Finland* har fortfarande svårigheter beträffande kostnadsläget och de internationella betalningarna. Landets betalningsbalans försämraras alltmer och valutareserven har minskat avsevärt under våren. Till detta kommer den av de nordiska cellulosaproducenterna beslutade exportbegränsningen, som för Finlands del betyder en minskning av utbudet 1965 på omkring 150 tusen ton. Detta medverkar till, att den tidigare väntade totala exportökningen på 12 procent knappast kommer att kunna förverkligas. Då dessutom importen stigit snabbt förutser man nu ett växande underskott i handelsbalansen.

Den finska regeringen har under våren ingripit med ett ekonomiskt-politiskt program, som

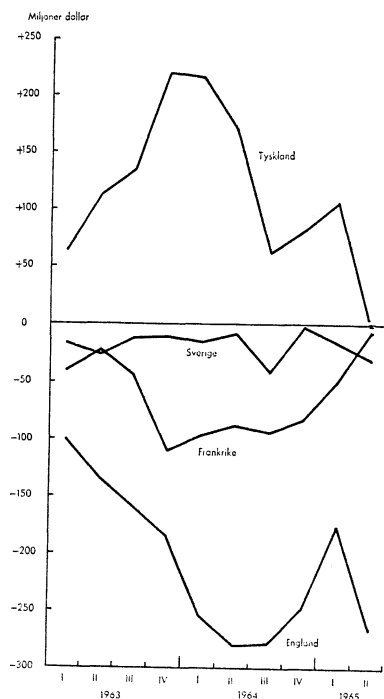
Livlig investeringsverksamhet i Danmark

**Finska im-
portrestrik-
tioner för att
förbättra
handels-
balansen**

syftar till att gynna exporten och den inhemska investeringsverksamheten samt att dämpa importökningen. Sålunda har införselskatten på bilar höjts, vilket medfört 5—15-procentiga höjningar av bilpriserna. Därjämte har kreditgivningen för avbetalningsköp inskränkts, samtidigt som statsutgifterna hålls nere. Vissa skattelättnader har medgivits för viktiga exportnäringsar. Problemet är nu om den inflationsbekämpande politiken skall kunna bli framgångsrik utan att den under förra året uppnådda utvecklingstakten på nära 6 procent påverkas alltför menligt.

DIAGRAM 2

Handelsbalans (fob-cif) i vissa länder 1 kvartalet 1963—2 kvartalet 1965

Källa: OECD, Main Economic Indicators.

Anm. Uppgifterna för 2 kvartalet 1965 är preliminära.

Som framgått av ovanstående driver flertalet västeuropeiska länder för närvarande en åtstramande ekonomisk politik. Syftet är att förhindra pris- och kostnadsstegringar och att bevara eller förbättra balansen i utrikeshandeln.

USA:s åtgärder för att reducera sitt utflöde av guld och kapital synes bli framgångsrika i år. Detta verkar i och för sig dämpande på de västeuropeiska ländernas investeringsverksamhet. Dels har det nämligen blivit svårare att låna på den internationella kapitalmarknaden, som ju i huvudsak är identisk med den amerikanska, dels söker de amerikanska företagen att skära ned sina direkta investeringar i Västeuropa.

Ett minskat utflöde av långfristigt kapital från USA, skulle öka påfrestningarna på flera länders betalningsbalanser. Farhågor har yppats att detta på litet sikt kommer att föranleda många västeuropeiska länder till en ytterligare åtstramning av den ekonomiska politiken och att detta skulle medföra tendenser till minskad utrikeshandel. Blir så fallet kan detta givetvis inverka menligt på takten i det ekonomiska framåtskridandet. Det finns dock ingen anledning tro att denna effekt skulle bli så stor att den ekonomiska expansionen helt skulle upphöra. De guld- och valutareserver som ackumulerats i Västeuropa i förening med de vidgade möjligheterna för länder med underskott i sina betalningsbalanser att erhålla stödkrediter från olika håll torde nämligen vara tillräckligt stora för att hindra detta. Sannolikt kommer dock många länder att i det längsta försöka undvika en alltför snabb pris- och kostnadsstegring — "alltför snabb" då i första hand bedömd i relation till motsvarande amerikanska utveckling.

**Försiktig
optimism om
fortsatt inter-
nationell hög-
konjunktur**

Konjunkturläget i Sverige

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige företer vissa likheter med den i USA och Västtyskland. Det råder fortfarande högkonjunktur, men produktionsökningen blir med all sannolikhet något lägre än förra året. Nationalprodukten i fasta priser beräknas i år stiga 4 1/2 procent. Motsvarande ökning 1964 var 6,5 procent, vilket innebär det största värdet på 15 år. Anledningen till den långsammare expansionstakten i år är främst att söka i den tilltagande bristen på arbetskraft. Därtill kommer att exporten på flera marknader mött ökade avsättningssvårigheter. Orderläget är dock på det hela taget gott och den goda konjunkturen kan väntas fortsätta även under första hälften av nästa år.

**Brist på
arbetskraft
dämpar ex-
pansionen**

**Den höga eko-
nomiska akti-
viteten väntas
bestå**

Enligt konjunkturinstitutets prognos i den reviderade nationalbudgeten beräknas den totala industriproduktionen öka med 6 procent under 1965. Utvecklingen under det första halvåret ansluter sig väl till denna bedömning. Allmänt gäller att kapitalvaruindustrins produktion vuxit mer än konsumtionsvaruindustrins. Utsikterna för andra halvåret gör dock konjunkturinstituts helårsprognos för den totala industriproduktionen något tveksammare.

Konjunkturinstitutets senaste enkät visar att brytningen vid *järnmalmgruvorna* var betydligt större under första halvåret 1965 än under motsvarande period föregående år. Enligt redovisade planer kommer produktionen ej nämnvärt att höjas under den återstående delen av

detta år. Även *järn- och stålverkens* produktion låg under första halvåret på en hög nivå. För denna industrigren tycks bristen på kvalificerad arbetskraft innebära ett hinder för ökning av produktionen. Orderstockens storlek anses tillfredsställande. De prissänkningstendenser som hittills präglat marknaden för standardprodukter väntas hålla i sig.

Verkstadsindustrins produktion har fortsatt att växa under året. Produktionen inom manufaktur och mekaniska verkstäder tycks ha utvecklats något bättre än inom elektroteknisk industri. Även *varven* har kunnat notera en viss produktionsökning under första halvåret. Lön-samheten där är emellertid fortfarande dålig och orderingången otillfredsställande.

Av skogsindustrierna har *massaindustrin* noterat en stagnerande produktion under första halvåret. Produktionen har dock legat på en högre nivå än under motsvarande tidrymd föregående år. För att söka hindra ytterligare prisfall på exportmarknaderna, där lagren nu är relativt stora, kom i våras producenterna i Sverige, Finland och Norge överens om en begränsning av exportutbudet. Någon särskild produktionsuppgång är förmodligen inte att räkna med för återstoden av 1965. *Pappersindustrin, sågverken* liksom *övrig träindustri* rapporterar i allmänhet högt kapacitetsutnyttjande, men otillfredsställande orderstockar på vissa håll.

Enkätsvaren till konjunkturbarometern ger en mycket likartad bild för den *kemiska och kemisk-tekniska industrin, livsmedelsindustrin* samt *jord- och stenindustrin*, nämligen väl utnyttjad produktionskapacitet, som i förening med brist på arbetskraft gör det svårt att mer markant öka produktionen.

**Något ökad
orderingång i
verkstads-
industrin**

**Svagare
massakon-
junktur**

Produktionsvolymen inom *textil- och konfektionsindustrin* har i stort sett varit oförändrad under året. Konfektionsindustrin redovisar alltså jämt öknings- och minskningar, medan den egentliga textilindustrins produktion i motsvarande grad tycks ha minskat.

Inom byggnadsindustrin är aktiviteten alltså jämt hög. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter var under första halvåret 10 à 15 procent större än under motsvarande period i fjol och man beräknar att under hela 1965 kunna färdigställa 95 000 lägenheter, dvs. 8 000 fler än i fjol.

UTRIKESHANDEL OCH VALUTARESERV

Som framgått av det internationella avsnittet har det ekonomiska läget i flera västeuropeiska länder, särskilt England, medfört ekonomisk-politiska åtgärder med syfte att stävja importen. Detta har i år lett till försämrade avsettningsmöjligheter för vissa av Sveriges exportvaror. Den försvagade efterfrågan på cellulosaprodukter har redan omnämnts. Därtill kommer att järn- och stålexporten mött ökat motstånd. Avsettningssvårigheterna för järn- och stål har främst drabbat de ordinära produkterna, för vilka priserna sjunkit, medan situationen för kvalitetsstålets del varit gynnsammare. Tack vare denna förskjutning mot högre kvaliteter kom värdet av den totala järn- och stålexporten under första halvåret i år att ligga drygt 10 procent över motsvarande fjolårsvärde.

Totalt sett har den svenska exporten under första halvåret i år värdemässigt ökat med 9 procent jämfört med första halvåret i fjol. Detta stämmer väl överens med den utvecklingstakt för hela 1965, som förutspåddes i årets reviderade nationalbudget. Samma ökningstakt förutsa-

**Stigande
import-
överskott**

des för importens del, men denna ökning överträffades under första halvåret och uppgick till drygt 14 procent. Detta hänger sannolikt delvis samman med omsättningsskattens höjning den 1 juli, vilken torde ha påskyndat importen under försommaren.

Följden av den snabbare importökningen under årets första hälft blev ett importöverskott på nära 1 300 miljoner kronor, mot ca 750 miljoner kronor under samma period 1964. Likväl har valutareserven ökat något under våren och uppgick i slutet av juni 1965 till 5 154 miljoner kronor — en ökning med ca 550 miljoner kronor sedan motsvarande tidpunkt 1964. Förklaringen härtill får troligen sökas i den s. k. förskjutningsposten, som huvudsakligen avspeglar en förmodligen relativt temporär ökning i den utländska kreditgivningen till de svenska företagen.

ARBETSKRAFTSTILLGÅNG OCH INVESTERINGSUTVECKLING

De snävaste gränserna för en ytterligare ökning av produktionen under höstmånaderna sätts som tidigare framhållits av bristen på arbetskraft. Under det senaste året har denna brist accentuerats. Kvoten mellan lediga och tillsatta platser hos arbetsförmedlingarna har stigit sedan motsvarande tid i fjol. I nuvarande läge torde dock många företag underlåta att anmäla sitt arbetskraftsbehov till förmedlingarna, varför arbetskraftsstatistiken inte återspeglar knappheten i full utsträckning. Enligt konjunkturbarometern är det särskilt metall- och verkstadsindustrin som rapporterar skärpt brist på arbetskraft av alla kategorier.

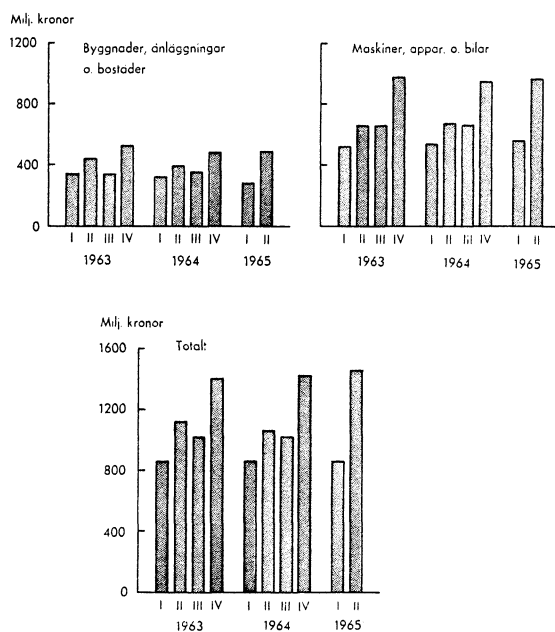
Den fortsatta högkonjunkturen i världen och den tilltagande kapacitetsbristen inom många fö-

Uppsving i industriin- vesteringarna

retag har i år stimulerat industrin till en ökad investeringsverksamhet. Detta betyder en klar omsvängning i investeringsutvecklingen efter stagnationsperioden 1961—1964. Enligt statistiska centralbyråns investeringsenkät i maj låg industrins investeringar (exkl. underhåll) inom Sverige 1964 7 1/2 procent lägre än 1963 i fasta priser räknat. Detta är en större nedgång än man utgick ifrån i den reviderade nationalbudgeten. Däremot steg industrins investeringar i utlandet mycket starkt att döma av statistiken från Valutastyrelsen. Enligt denna erhöll industrin år 1964 tillstånd till utlandsinvesteringar om sammanlagt 749 miljoner kronor, vilket var nästan

DIAGRAM 3

Industrins investeringar (exkl. reparationer och underhåll) 1 kvartalet 1963—2 kvartalet 1965, löpande priser

Källa: SCB, Allmän månadsstatistik.

dubbelt så mycket som under de närmast föregående åren.

Investeringsenkäten i maj pekar på en starkare ökning av industriinvesteringarna under 1965 än de 9 procent, som man räknade med i den reviderade nationalbudgeten. I synnerhet maskininvesteringarna tycks expandera snabbare än förväntat.

Preliminära siffror för andra kvartalet i år bekräftar prognosen om en kraftig ökning i år. I löpande priser låg investeringarna 37 procent över motsvarande kvartal 1964.

En tendens inom industrin synes vara att höja kapaciteten vid redan existerande anläggningar, utan att därvid behöva öka arbetsstyrkan. Det är således genom utnyttjande av stordriftsfördelarna, som man försöker lösa problemet att höja produktionen och hålla kostnadsnivån nere, trots arbetskraftsbrist och stigande löner. Förläggandet av en del av produktionen till länder med bättre tillgång på arbetskraft är ett alternativt sätt.

Den uppjustering i investeringsprognosen som majenkäten föranlett, förändrar inte nämnvärt relationen mellan ökningstakterna jämfört med februarienkäten för de enskilda branscherna. Metall- och verkstadsindustrin som helhet ökar med 23 procent. Varven avviker här från de övriga delbranscherna och väntas minska sina investeringar med 9 procent. Den kemiska industrin fortsätter sin starka frammarsch och årets ökning blir i storleksordningen 70 procent.

PRISER OCH LÖNER

Den höga inhemska efterfrågan och den allt större bristen på arbetskraft har resulterat i en tilltagande pris- och lönestegring. Konsumentprisin-

dex har under första halvåret i år stigit med 2,2 procent och under juli noteras en höjning med ytterligare 2,6 procent på grund av höjningen av omsättningsskatten. På sju månader har alltså konsumentpriserna stigit med inte mindre än 4,9 procent, vilket är betydligt mer än hela 1964 års stegring. De största prishöjningarna har drabbat livsmedel och bostäder. Partiprisindex har emellertid bara stigit 1,2 procent under januari—juni efter att i fjol ha ökat med omkring 5 procent. Bidragande orsaker till den måttliga höjningen i år är kraftiga nedgångar för jordbruksförnödenheter, animaliska livsmedel samt flera metaller. Särskilt stora har prisstegringarna varit inom byggnads- och anläggningssektorn. Byggnadskostnaderna har mellan maj 1964 och samma månad i år stigit med närmare 6 procent.

Prisstegringar och snabb löneglidning

En betydande löneglidning har ägt rum under den senaste tolv månadersperioden. Den genomsnittliga timförtjänsten inom industrin steg för män med 10 procent och för kvinnor med 14 procent under perioden maj 1964—maj 1965. En dylik stegring har inte förekommit sedan början på femtiotalet. Delvis kan dock denna ökning sammanhållas med att de avtalsmässiga löneökningarna förra året ännu inte helt hunnit genomföras i maj månad. I maj uppgick den genomsnittliga timförtjänsten för manliga industriarbetare till 8,39 kronor och för kvinnliga till 6,34 kronor. De största löneökningarna härrör från byggnads- och anläggningssektorn.

EKONOMISK POLITIK

Den ekonomiska politiken har sedan början av 1964 varit inriktad på en dämpning av efterfrågeexpansionen, huvudsakligen med hjälp av en stram kreditpolitik. Denna var säkerligen en bi-

dragande orsak till nedgången i industrins investeringar förra året. Däremot påverkades inte nämnvärt kommunernas eller bostadssektorns expansion. I år har staten ytterligare skärpt kreditpolitiken, men dessutom kompletterat den med en stramare finanspolitik. Höjningen av omsättningsskatten den första juli i år med kompenserande sänkning av den direkta inkomstskatten först vid årsskiftet 1965/66 får givetvis en efterfrågedämpande effekt under höstmånaderna. Statens beslut att uppskjuta mindre angelägna byggnadsprojekt minskar trycket på den överhettade byggnadssektorn. Åtstramningen i kreditpolitiken kommer i år i högre grad än tidigare att drabba kommunernas investeringar och bostadsbyggandet. Svårigheten för kommunerna att låna har tvingat många av dem att antingen uppskjuta sina expansionsprogram eller höja kommunalskatten. Höjda skatter kommer i sin tur att verka återhållande på den privata konsumtions- efterfrågans tillväxt.

**Restriktiv
kreditpolitik
mot kommunerna**

Industrin kommer dock, enligt vad finansministern aviserade i augusti, att få ökade möjligheter att tillgodose sitt kreditbehov. Det är, har han framhållit, angeläget att upprätthålla exportindustrins konkurrensförmåga och att mildra den även på lång sikt bestående arbetskraftsbristen genom att påskynda produktivitetstegringen. Det ökade importöverskottet i år är en varning i detta sammanhang. Den stramare konjunkturpolitik som kunnat konstateras för flertalet av de viktigare industriländerna i Västeuropa skärper kraven på en motsvarande återhållsamhet i Sverige för att produktionen inom landet skall bibehålla sin internationella konkurrenskraft.

**Vidgat kredit-
utrymme för
industri**